

Відгук
офіційного опонента
на дисертацію **Палачової Катерини Володимирівни**
«ВИМІРИ КОМПОЗИТОРСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ
В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ХХІ СТОЛІТТЯ»
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

Актуальність теми дисертації. Українська композиторська творчість ХХІ століття – зона підвищеної уваги музикознавців сьогодення. Її значний потенціал та багатоаспектність унаочнюють важливість місії композитора в контексті українського культурного процесу нового тисячоліття, що характеризується змінами змістовного, аксіологічного, комунікативного та інших параметрів. Українські композитори демонструють універсальність творчого пошуку, що підтверджують їхні різножанрові твори, огорнені багатогранними смисловими контурами. Вивченню постаті композитора, як мистецького феномена, присвячено цілий масив наукових розвідок, проте ця сфера дослідницьких інтересів є настільки глибокою та широкою, що питання, які виникають у дослідників, залишаються невичерпними, а сам проблематичний зріз не втрачає актуальності. Симптоматично, що й дисертаційне дослідження Катерини Володимирівни Палачової також зосереджується в рамках питання, пов'язаного з постаттю композитора в українському мистецькому середовищі, якого дисертантка називає «центральною фігурою в музичній культурі, її смислоутворюючим механізмом» [с.16]. І саме остання теза стає основною думкою, навколо якої розгортаються множинні «події» різновекторної дослідної роботи, представленої до рецензії.

Осягнення «вимірів» української композиторської творчості представлено в роботі крізь призму діяльності митців Запоріжжя та Харкова, що обумовлено власним практичним досвідом пані Катерини та можливістю отримання інформації в умовах «польової роботи», «“зсередини” власного творчого досвіду» (с.16). Такий точечно спрямований погляд дослідниці видається коректним та вкрай необхідним, зважаючи ще й на зростаюче значення регіоналістики, як важливого напрямку досліджень в розгалуженій системі сучасного українського музикознавства. Проаналізувавши ряд різножанрових творів запорізьких та харківських композиторів дослідниці вдається обґрунтувати основні виміри їхньої творчості в системі функцій діяльності українського композитора сьогодення, що і стало основною метою роботи. Отже з огляду на вищезгадані міркування, обрана дисертанткою тема дослідження відповідає пошуковим запитам сучасного українського музикознавства та вбачається актуальною, потребуючи детального вивчення.

Структура та зміст дисертації, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Наукова розвідка пані Катерини відзначена структурною чіткістю та оформлена відповідно до встановлених вимог, що висуваються до такого роду досліджень. Вона складається з трьох розділів, вступу та висновків, списку використаної літератури та додатків. Структура роботи віддзеркалює логіку мислення дисертантки, яка рухалася від узагальнено-теоретичних та методологічних установок до конкретних зразків композиторської творчості. Саме тому дослідження складається з методологічного першого розділу та двох наступних аналітичних розділів. В роботі присутні таблиці та схеми, які є наочним та стиснутим узагальненням масивного теоретичного матеріалу, представленого вище та спрямовані безпосередньо до проблематики дисертаційного дослідження. Загальні висновки є достатньо виваженими й

аргументованими, вони адекватні поставленим завданням та корелюються з основними етапами дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Метою роботи пані Катерини було «обґрунтувати виміри композиторської творчості як систему функцій діяльності композитора (на матеріали мистецької практики ХХІ століття)» [с.18]. Відповідно до цієї мети були висунуті шість достатньо об'ємних завдань, які були послідовно виконані завдяки використанню комплексу загальнонаукових методів (історико-культурного, когнітивного, системно-діяльнісного, компаративного) та спеціальних підходів, розроблених в галузі музикознавства (жанрово-стильового, структурно-функціонального, семантичного та інтерпретативного).

Наукова обґрунтованість результатів дослідження підтверджується глибоким вивченням дисертанткою наукових джерел різних напрямків: культурологічного (українська музична культура ХХІ століття, музична регіоніка), феноменологічного (постать композитора та композиторська творчість), історико-теоретичного (теорія жанру та стилю в музичному мистецтві, аналіз музичних творів, музична семантика, та музична інтерпретологія), соціо-філософського (теорія комунікації), театрознавчого (музика в театрі), міждисциплінарного (когнітивне музикознавство). Дисертаційна концепція виявляє цілісність та загальну логічну спрямованість. Все зазначене дає право вважати наукові результати роботи обґрунтованими.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ній вперше запропоновано дефініцію «вимір композиторської творчості», розроблено їхню систему вимірів композиторської творчості в українській музичній культурі ХХІ століття; введено до наукового обігу ряд творів композиторів Запоріжжя; охарактеризовано діяльність композитора як

творчого наставника у закладі вищої освіти; виявлено специфіку функціонування музики в Харківському державному академічному театрі ляльок імені В. А. Афанасьєва як втілення виміру композиторської творчості у театрі; висвітлено композиторську творчість у експериментальних проєктах 2020-х років за участі харківських композиторів в історико-культурному контексті сьогодення.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Основні ідеї, висвітлені в дисертаційному дослідженні та апробаційних роботах є ґрунтовними та оригінальними. У тексті не виявлено некоректного цитування та текстових запозичень, що підтверджує дотримання дослідницею правил академічної доброчесності.

Оцінюючи в цілому високо роботу пані Катерини, водночас треба висловити зауваження та міркування щодо вдосконалення окремих позицій та перспектив подальшого розвитку окремих її ідей, адже питання, які піднімає дослідниця є вкрай цікавими і, як наслідок, – дискусійними. Перше зауваження має редакторський характер та стосується оформлення посилань, які в одних випадках містять номер зі списку джерел, а в інших – позиціонуються як зноска. Якщо це зроблено навмисно, хотілося б уточнити з якою метою?

На сторінці 53 представлена схема, що відображує «вектори взаємодії композитора зі світом та його творчої самореалізації у просторі музичної культури» [с.53], де позначені різні види композиторської творчості. З контексту не зовсім зрозуміло наскільки універсальною є представлена схема, або вона покриває лише сферу інтересів вашої роботи.

Гарним доповненням до дослідження було б розміщення посилань на твори, що аналізуються (за наявності), що дозволило б ознайомитися з конкретними інтерпретаціями творів, що аналізуються та порівняти власні враження від музики з висновками, які робить авторка дисертації.

Також хочеться висловити побажання щодо розділу 2.2, який логічніше виглядав би у наступному третьому розділі, повністю присвяченому Харківському регіону.

Останнє зауваження стосується твору М. Попова «Меса пам'яті», що позиціонується, як вперше введений в музикознавчий обіг (с.21). Проте саме ця музика фігурує в роботі доктора мистецтв Тараса Хмилюка, який захистив творчий проєкт у Дніпровській академії музики у червні 2022 року та має статтю ««Messa-memoria» М. Попова: канонічне та неканонічне прочитання жанру» (*Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 44, Том 3. С. 65 – 69).

Водночас висловлені зауваження та пропозиції мають скоріше рекомендаційний та уточнюючий характер. Вони жодним чином не заперечують основні положення дисертації та не впливають на загальне позитивне враження від роботи.

В дискусійній частині відгуку пропонуються наступні питання:

- 1) Тема вашої роботи пов'язана зі специфічним поняттям «виміру композиторської творчості». В роботі зустрічається декілька дефініцій, зокрема, «інструмент методології когнітивного музикознавства» (с.20) або «категорія пізнання усталених (та потенційних) видів діяльності митця як системи» (с.5). Яке з цих визначень є більш точним?
- 2) Описуючи типи комунікації ви, спираючись на роботи ряду дослідників, виділяєте автокомунікацію та міжособистісну комунікацію. Куди на ваш погляд потрібно віднести використання музики чужого авторства у вигляді цитат, алюзій, стилізацій і т. д., адже по суті це – автокомунікація, адже вона «віддзеркалює специфічний модус свідомості» композитора, проте водночас вона міжособистісна, діалогічна?

3) У підрозділі 3.1.2, де згадано вистави О. Дмитрієвої, ви зазначаєте, що вона звертається до музики композиторів XX та XXI ст: А. Шнітке, Г. Канчелі, Ф. Гласс, О. Айгі, П. Мосс, Ф. Бельтерманн, Е. Караїндру. Яким чином у таких випадках вирішується проблема авторського права і чи постає вона взагалі?

Загальний висновок і оцінка дисертації. Дослідження Палачової Катерини Володимирівни є цілісним та переконливим, виявляє новизну та цікавий ракурс. Дисертація містить актуальні наукові ідеї, що опрацьовуються на належному теоретичному та методологічному рівнях. Теоретична та практична значущість основних положень роботи не викликає сумнів. Таким чином, дисертація Палачової Катерини Володимирівни «Виміри композиторської творчості в українській музичній культурі XXI століття» відповідає вимогам, що висуваються до подібного роду робіт, а її авторка – Палачова Катерина Володимирівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, професор кафедри історії та теорії музики
Дніпровської академії музики

Дарина Купіна